

М. О. Красій, канд. юрид. наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Кафедра публічного управління та адміністрування

вул. Короля Данила, 13, Івано-Франківськ, 76010, Україна

e-mail: kmariia@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8752-7371>

РІВНІ ТА ПЛАТФОРМИ ЗОВНІШНЬОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено проблематику формування та структуризації зовнішньої кримінально-правової політики України в умовах зростаючих транснаціональних загроз, загострення міжнародної безпекової ситуації та активізації глобалізаційних процесів. Автором підкреслюється актуальність розробки цілісної концепції зовнішньої кримінально-правової політики України, що охоплювала б як її інституційне забезпечення, так і теоретико-методологічні засади функціонування. Особлива увага приділяється поняттям «рівень» та «платформа», які розглядаються як базові аналітичні одиниці у структурі цієї політики.

Запропоновано виділення трьох основних рівнів зовнішньої кримінально-правової політики України: міжнародного – як простору співпраці з глобальними інституціями (Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний кримінальний суд, Інтерпол); регіонального – у рамках взаємодії з європейськими структурами (Рада Європи, Європейський Союз тощо); міждержавного – що охоплює договірну базу двосторонньої та багатосторонньої співпраці з іншими країнами.

Окремо проаналізовано теоретичне наповнення поняття «платформа» та його застосування у кримінально-правовій політиці. Виділено чотири ключові платформи: ідеологічну, доктринальну, законодавчу та правозастосовну, кожна з яких має своїх суб'єктів.

Обґрунтовано необхідність розробки єдиної концепції зовнішньої кримінально-правової політики України з урахуванням її багаторівневої структури та функціональних платформ. Запропоновано шляхи закріплення таких елементів політики, що дозволить підвищити ефективність міжнародної правової співпраці, уникнути фрагментарності та суперечливих підходів у практиці.

Зроблено висновок, що сучасна зовнішня кримінально-правова політика України потребує глибокої доктринальної переоцінки та практичного реформування відповідно до нових міжнародних викликів і стратегічних орієнтирів. Запропоновано модель багаторівневої та багатоплатформної структури, яка дозволяє цілісно окреслити функціонування зовнішньої кримінально-правової політики України.

Ключові слова: рівні, платформи, зовнішня кримінально-правова політика України, суб'єкти, підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю, міжнародне співробітництво, система.

Постановка проблеми. Зростання транснаціональних загроз, загострення міжнародної безпекової ситуації та процеси глобалізації обумовлюють необхідність формування нового підходу до зовнішньої кримінально-правової політики

України. Ефективна міжнародна співпраця у кримінально-правовій сфері потребує системного підходу до розуміння рівнів та платформ, на яких вона вибудовується. Проте в українській правовій доктрині досі відсутня єдина концепція щодо структури зовнішньої кримінально-правової політики України, її інституційного забезпечення, а також механізмів взаємодії між національними та міжнародними суб'єктами. Залишається недостатньо дослідженим питання системної диференціації рівнів та платформ цієї політики, що, в свою чергу, призводить до змішування понять, надмірної узагальненості або, навпаки, фрагментарного підходу до її вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти рівнів та платформ зовнішньої кримінально-правової політики України були предметом наукового аналізу у працях вітчизняних дослідників, зокрема Д. О. Балобанової, І. В. Козича, П. Л. Фріса. Водночас, на сьогодні відсутнє комплексне та системно структуроване дослідження, яке б охоплювало цілісну модель цих рівнів та платформ у контексті зовнішньої кримінально-правової політики держави.

Мета статті полягає у дослідженні рівнів та платформ зовнішньої кримінально-правової політики України в умовах міжнародних інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Академічний тлумачний словник української мови визначає термін «рівень» як «ступінь якості, величина і т.п., досягнуті у чому-небудь» [1, с. 548]. Інші тлумачні словники української мови, окрім названого значення, визначають рівнем «шар ієрархічної структури» [2, с. 96]. В політології розрізняють три рівні існування політики: 1) мегарівень охоплює світовий політичний процес у всіх його взаємозв'язках і опосередкуваннях, весь геополітичний простір, міждержавні відносини і міжнародну політичну проблематику. На цьому рівні аналізується діяльність міжнародних суб'єктів політики; 2) макрорівень характеризує функціонування політики в національно-державному та регіональному масштабі. Об'єктом аналізу стають центральна і місцева влада; 3) мікрорівень охоплює окремі організації-партії, профспілки, корпорації тощо. Це такий рівень аналізу політики, що є максимально наближеним до місцевого матеріалу, дозволяє проводити конкретні соціологічні дослідження і процедури: узагальнення статистичних даних, анкетування, контент-аналіз політичних документів (партійних програм, правових актів тощо) [3].

Пропонуємо виділити такі рівні зовнішньої кримінально-правової політики України: міжнародний, регіональний та міждержавний.

Міжнародний рівень – охоплює співпрацю України з міжнародними організаціями та інституціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний кримінальний суд, Інтерпол тощо. На цьому рівні визначаються стратегічні напрями участі держави у формуванні та реалізації глобальних стандартів боротьби зі злочинністю, захисту прав людини, протидії тероризму, торгівлі людьми, кіберзлочинності тощо.

Регіональний рівень – пов'язаний із взаємодією в межах європейських структур, зокрема Ради Європи, Європейського Союзу тощо. Відбувається імплементація європейських кримінально-правових стандартів у національне законодавство, участь у реалізації спільних програм з правоохоронної співпраці, гармонізація кримінального права з нормами європейського права.

Міждержавний рівень – передбачає двосторонні та багатосторонні угоди України з іншими державами щодо правової допомоги у кримінальних справах,

екстрадиції, обміну інформацією, спільних розслідувань, підготовки кадрів тощо. Це забезпечує практичну реалізацію міжнародних зобов'язань та сприяє зміцненню довіри між державами в сфері кримінального права.

Аналіз дефініції поняття «рівень» у мовознавчій та політологічній традиції свідчить про його багатозначність і контекстуальну варіативність. У сфері зовнішньої кримінально-правової політики України поняття «рівень» доцільно розглядати не лише як ступінь або міру реалізації політичних заходів, а передусім як структурний компонент багаторівневої системи взаємодії держави з міжнародною спільнотою. Запропоноване трирівневе розмежування – міжнародний, регіональний та міждержавний рівні – дозволяє системно охопити основні напрями зовнішньої кримінально-правової політики України, виявити специфіку кожного з них та забезпечити комплексний підхід до оцінки ефективності цієї політики. Така класифікація сприяє кращому розумінню як загальної структури зовнішньої кримінально-правової політики України, так і механізмів її реалізації на практиці.

Вживаючи термін «рівень кримінально-правової політики», ми неодмінно зіткнемося з проблемами: 1) ступеня якості кожного з вказаних рівнів по відношенню до інших; 2) визначення місця кожного рівня у ієрархічній структурі всіх рівнів вказаної підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю. Звичайно, у цьому випадку не зовсім коректно говорити про кращу якість або більш вагомий досягнення кримінально-правової політики, приміром, на законодавчому рівні, по відношенню до доктринального чи правозастосовчого рівнів, і навпаки [4, с. 59]. Поняття «рівень» більш підходить, наприклад, до адміністративно-територіального критерію поширення кримінально-правової політики [5], як-от, наприклад, кримінально-правова політика на міжнародному, загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях [4, с. 59].

Слід зазначити, що П. Л. Фріс виділяє такі (рівні) «платформи» (виділено мною – **М. К.**) кримінально-правової політики: 1) доктринальна; 2) програмна; 3) законодавча; 4) правозастосувальна; 5) правовиконавча; 6) наукова [6, с. 35]. Д. О. Балобанова, не заперечуючи проти позиції П. Л. Фріса, зазначає, що (рівнями) «платформами» (виділено мною – **М. К.**) кримінально-правової політики є: 1) концептуальна (або доктринальна); 2) законодавча; 3) правозастосовна [7, с. 154]. Більш вдалими, на нашу думку, щодо зазначених явищ видається вживання терміну «платформа зовнішньої кримінально-правової політики України».

Академічний тлумачний словник української мови трактує термін «платформа» як «програму дій, систему поглядів, ідейні, політичні, мистецькі та інші вимоги якої-небудь партії, групи тощо» [1, с. 262]. В політології під платформою розуміють загальну політичну позицію, яка опирається на якусь концептуальну основу загального характеру [8].

Соціально-політичні вчення, на яких базується платформа, зазвичай носять цілісний, універсальний характер і містять в собі безліч різнорідних внутрішніх моментів. На підставі платформ розвиваються великі політичні напрями, що породжують безліч партій, в програмах яких платформи конкретизуються відповідно до поставленої мети. Платформа класичного типу містить:

- 1) світоглядну основу;
- 2) основний закон, який інтерпретує суспільство в цілому і включає в себе відповідний пізнавальний (когнітивний) інструментарій;

3) критичний аналіз наявного стану суспільства, що здійснюється, виходячи з світогляду і розуміння суспільства;

4) визначення політичної реакції на існуючий стан і способів реалізації даної політичної позиції [8]. Можна стверджувати, що платформа слугує фундаментом для формування ідеологічної стратегії, яка не лише окреслює бажаний політичний вектор, але й структурує механізми соціального впливу. Завдяки своїй комплексності, платформа здатна інтегрувати різні підходи та інтереси у межах цілісного бачення розвитку суспільства, що, в свою чергу, забезпечує стійкість та адаптивність політичних програм. У такий спосіб платформи не тільки обґрунтовують певні соціально-політичні орієнтири, а й забезпечують довготривалий ідейний зв'язок між теорією та практикою, між політичною риторикою та конкретними управлінськими рішеннями.

І. В. Козич пропонує користуватись для позначення цієї диференціації терміном платформи, який, на його думку, більш чітко визначає підпорядкування у цій системі. Одночасно він розширює диференціацію кримінально-правової політики, так би мовити, по горизонталі, додаючи до міжнародної, яка виділялась раніше, також загальнодержавну та регіональну [9, с. 106-108]. Аргументація автора є науково коректна і підтверджена. Дійсно, не можна поєднувати міжнародні нормативні документи, що визначають напрями національної кримінально-правової політики з її національними джерелами [10, с. 158]. На міжнародному рівні запропоноване І. В. Козичем використання терміну «платформи» дозволяє чітко структурувати ієрархію зовнішньої кримінально-правової політики, виділяючи її глобальний вимір. У цьому контексті зовнішня кримінально-правова політика розглядається не лише як сукупність правових норм, закріплених у міжнародних договорах, конвенціях і резолюціях, а як стратегічно орієнтований вектор, який визначає загальні принципи, стандарти правосуддя та взаємодії держав у боротьбі зі злочинністю. Такий підхід дозволяє уникнути ототожнення міжнародного рівня з національними моделями та підкреслює необхідність врахування транснаціонального характеру сучасних загроз. Таким чином, концепція платформ сприяє більш чіткому розмежуванню повноважень і відповідальності на кожному рівні реалізації зовнішньої кримінально-правової політики України.

Оскільки кримінально-правова політика, як і будь-яка інша політика, завжди є результатом проявом втілення політичної платформи правлячої верхівки (конкретної партії, її лідера чи інших владних суб'єктів), то використання терміну «платформа» в його переносному, у даному випадку, політичному, значенні, є цілком виправданим. В системі кримінально-правової політики пропонується виділити декілька дотичних явищ і відношень, яких об'єднують однакові суб'єкти та/або подібні форми (джерела) кримінально-правової політики, і які у своїй сукупності будуть складати відповідні платформи [4, с. 71]:

- *ідеологічна платформа* [4, с. 72] діяльність із реформування кримінального законодавства й розробка відповідних концепцій повинна передусім розпочатися «з визначення фундаменту, на якому розроблятиметься сама концепція і, у подальшому, будуватиметься нове кримінальне законодавство України. В основі цього фундаменту повинна лежати кримінально-правова ідеологія як складова кримінально-правової правосвідомості. Саме ґрунтуючись на ній має розроблятися кримінально-правова доктрина, прийматися концепція кримінально-право-

вої політики і здійснюватися законотворча діяльність» [11, с. 53]. Ідеологічна платформа зовнішньої кримінально-правової політики України формується завдяки діяльності тих суб'єктів, які визначають стратегічні підходи України до міжнародного правопорядку, дотримання прав людини, верховенства права та боротьби зі злочинністю (наприклад, Президент України – як гарант зовнішньої політики, формує ідеологічну позицію держави в міжнародних ініціативах, підписує міжнародні угоди, ініціює законодавчі зміни, що відображають зовнішньополітичний курс);

- *доктринальна платформа* передбачає існування державно-політичної доктрини кримінально-правової політики [10, с. 157]. Суб'єктами в межах цієї платформи виступають різноманітні інституції та особи, які володіють спеціальними знаннями й навиками у розробці та формуванні теоретичних положень, аналізують проблеми кримінально-правової політики з точки зору науки; формами – (монографії, статті, тези, доповіді, рішення конференцій тощо) [4, с. 71];

- *законодавча платформа* пов'язана із діяльністю по розробці та прийняттю кримінально-правових актів та директивних (підзаконних) документів, що визначають застосування кримінально-правових норм та інститутів [10, с. 158]. Суб'єктами в цій платформі виступають: Верховна Рада України – як основний законодавчий орган, що приймає нормативно-правові акти, ратифікує міжнародні договори у сфері кримінального права та забезпечує гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами; Міністерство юстиції України – що здійснює юридичний аналіз міжнародних документів, координує імплементацію міжнародного права у внутрішню правову систему, а також бере участь у розробці нормативних актів; Конституційний Суд України – оцінює відповідність міжнародних договорів Конституції України до їх ратифікації;

- *правозастосовна платформа* охоплює діяльність органів, які безпосередньо реалізують норми кримінального законодавства в міжнародному контексті. Здійснюється практична імплементація міжнародних зобов'язань України, взаємодія з іноземними правоохоронними органами, проведення спільних розслідувань, екстрадиційних процедур тощо. Суб'єкти: Офіс Генерального прокурора України – здійснює міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях, координує екстрадицію, передає матеріали до міжнародних судів (зокрема МКС); Національне центральне бюро Інтерполу в Україні – здійснює координацію міжнародного розшуку, передає інформацію правоохоронним органам інших держав, бере участь у спільних операціях.

Висновки і пропозиції. Аналіз рівнів та платформ зовнішньої кримінально-правової політики України дозволяє зробити низку узагальнень.

По-перше, сучасні транснаціональні виклики та безпекові загрози потребують від України чітко структурованої багаторівневої моделі зовнішньої кримінально-правової взаємодії. Розмежування цієї політики на міжнародний, регіональний та міждержавний рівні сприяє глибшому розумінню характеру міжнародної співпраці та ролі кожного рівня в реалізації кримінально-правових ініціатив.

По-друге, виділення платформ (ідеологічної, доктринальної, законодавчої, правозастосовної тощо) забезпечує цілісне бачення механізмів формування зовнішньої кримінально-правової політики України.

По-третє, недостатня методологічна розробленість понятійного апарату (зокрема термінів «рівень» і «платформа») зумовлює неоднозначність у науковому та практичному дискурсі. Саме тому потребує подальшого уточнення як вертикальна (ієрархічна), так і горизонтальна (функціональна) структура зовнішньої кримінально-правової політики України.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. В. Т. Бусел. 2-е вид., перероб. і допов. Київ-Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Словник української мови: у 11 т. / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Видавництво «Наукова думка», 1975. Т. 5 / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. 840 с.
3. Політологія: курс лекцій. URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-2858.html#google_vignette (дата звернення: 15.04.2025).
4. Козич І. В. Кримінально-правова політика: функції та функціонування: Монографія. Івано-Франківськ, Супрун В. П., 2020. 300 с.
5. Козич І. В. Рівні та площини кримінально-правової політики. Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення: присвяченої 20-й річниці створення Юридичного інституту: Матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Івано-Франківськ, 23-30 квітня 2012 р.). Івано-Франківськ, 2012. URL: <http://law-dep.pu.if.ua/conference/files/kozych.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).
6. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2006. 440 с.
7. Балобанова Д. О. Рівні кримінально-правової політики. Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 12-13 жовтня 2016 р.). Харків, 2016. С. 153-156.
8. Політологія: словник. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/151> (дата звернення: 25.04.2025).
9. Козич І. В. Кримінально-правова політика в сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2012. 214 с.
10. Фріс П. Л. До питання про рівні кримінально-правової політики. Міжнародний журнал «Право і суспільство». 2015. № 2. С. 157-165.
11. Фріс П. Л. Кримінально-правова ідеологія і кримінально-правова політика. Право України. 2020. № 2. С. 52-66. DOI: 10.33498/loiu-2020-02-052

References

1. Busel, V. T. (ed.) (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy. 2nd ed., revised and expanded. Kyiv-Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
2. Bilodid, I. K. (ed.) (1975). Slovnyk ukrayinskoyi movy: u 11 t. Vol. 5. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Politolohiya: kurs lektsii. URL: http://politics.ellib.org.ua/pages-2858.html#google_vignette [in Ukrainian].
4. Kozych, I. V. (2020). Kryminalno-pravova polityka: funksiі ta funktsionuvannya: monohrafiya. Ivano-Frankivsk: Suprun V. P. [in Ukrainian].
5. Kozych, I. V. (2012). Rivni ta ploshchyny kryminalno-pravovoyi polityky. Polityka v sferi borotby zi zlochyinnistyu: aktualni problemy sohodennya, materials of the scientific-practical internet conference dedicated to the 20th anniversary of the Law Institute. Ivano-Frankivsk. URL: <http://law-dep.pu.if.ua/conference/files/kozych.pdf> [in Ukrainian].
6. Fris, P. L. (2006). Kryminalno-pravova polityka Ukrainy. Doctoral thesis. Kyiv [in Ukrainian].
7. Balobanova, D. O. (2016). Rivni kryminalno-pravovoyi polityky. In: Sotsialna funktsiya kryminalnoho prava: problemy naukovooho zabezpechennya, zakonotvorennya ta pravozastosuvannya, materials of the international scientific-practical conference. (pp.153-156). Kharkiv [in Ukrainian].

8. Politolohiya: slovnyk. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/151> [in Ukrainian].
9. Kozych, I. V. (2012). Kryminalno-pravova polityka v sferi protydii zlochynam, shcho vchynyayut'sya iz zastosuvanniam nasyt'stva. PhD thesis. Lviv [in Ukrainian].
10. Fris, P. L. (2015). Do pytannya pro rivni kryminalno-pravovoyi polityky. Mizhnarodnyi zhurnal «Pravo i suspilstvo», 2, 157-165 [in Ukrainian].
11. Fris, P. L. (2020). Kryminalno-pravova ideolohiya i kryminalno-pravova polityka. Pravo Ukrainy, 2, 52-66. DOI: 10.33498/louu-2020-02-052. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 12.05.2025 р.

M. O. Krasii, Candidate of Law, Associate Professor
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
the Department of Public Management and Administration
13 Korolia Danyla St, Ivano-Frankivsk, 76010, Ukraine
e-mail: kmariia@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8752-7371>

LEVELS AND PLATFORMS OF FOREIGN CRIMINAL-LEGAL POLICY OF UKRAINE

Summary

The article examines the issues of formation and structuring of Ukraine's foreign criminal legal policy in the context of growing transnational threats, aggravation of the international security situation and intensification of globalization processes. The author emphasizes the relevance of developing a holistic concept of Ukraine's foreign criminal legal policy, which would cover both its institutional support and theoretical and methodological principles of functioning. Particular attention is paid to the concepts of "level" and "platform", which are considered as basic analytical units in the structure of this policy.

It is proposed to distinguish three main levels of Ukraine's foreign criminal legal policy: international – as a space for cooperation with global institutions (United Nations, International Criminal Court, Interpol); regional – within the framework of interaction with European structures (Council of Europe, European Union, etc.); interstate – covering the contractual basis of bilateral and multilateral cooperation with other countries.

The theoretical content of the concept of "platform" and its application in criminal law policy are separately analyzed. Four key platforms are identified: ideological, doctrinal, legislative and law enforcement, each of which has its own subjects.

The need to develop a unified concept of Ukraine's foreign criminal law policy is substantiated, taking into account its multi-level structure and functional platforms. Ways are proposed to consolidate such policy elements that will increase the effectiveness of international legal cooperation, avoid fragmentation and contradictory approaches in practice.

The conclusion is made that the modern foreign criminal law policy of Ukraine requires a deep doctrinal reassessment and practical reform in accordance with new international challenges and strategic guidelines. A model of a multi-level and multi-platform structure is proposed, which allows for a holistic description of the functioning of Ukraine's foreign criminal law policy.

Keywords: levels, platforms, foreign criminal and legal policy of Ukraine, subjects, subsystems of policy in the field of combating crime, international cooperation, system.